

О.В. Горміз

Інститут географії НАН України,
osca.ossa@gmail.com

АНАЛІЗ СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

З початку другої половини ХХ ст. антропогенний вплив на природу планети зростає, а відтак збільшувались його негативні наслідки. У зв'язку з цим учені світу почали приділяти більше уваги питанням, пов'язаним із прогнозуванням можливих наслідків впливу людини на природу [1].

Особливо актуальними є зазначені прогнози для нашої країни, оскільки на початку ХХІ ст. Україна посідає одне з перших місць у світі за рівнем споживання енергії, води та інших ресурсів на одиницю ВВП. Обсяги промислових відходів на душу населення перевищують аналогічні показники багатьох країн світу. Водночас, вона має значні та різноманітні природні ресурси, які протягом тривалого історичного періоду зазнавали масштабної екстенсивної експлуатації, що призвело до їх значного вичерпання та деградації, тому вони потребують дбайливого ставлення та ощадливого використання. Особливо це стосується земельних, водних і лісових ресурсів [2]. Вищезазначене зумовлює особливу актуальність впровадження в Україні процедури Оцінки впливу на довкілля.

У 2017 р. було прийнято Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». Згідно з Законом, оцінка впливу на довкілля (далі ОВД) – це комплекс заходів, спрямований на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів [3].

ОВД забезпечує реалізацію превентивного підходу (принципу) у системі охорони довкілля та є правовим інструментом попередження шкідливих екологічних наслідків, адаптованим до європейських стандартів. Важливим є те, що ОВД здійснюється до початку реалізації будь-якого проекту, а не на етапі його затвердження. Значимість проведення процедури оцінки впливу на довкілля впливає з значимості її кінцевого результату, а саме – висновку оцінки впливу на довкілля. Цим констатується дійсна та реальна значимість цієї процедури та її вплив на прийняття кінцевого екологічно значимого рішення. Тобто, даний висновок як дозвільний документ є підставою для провадження або відмови від планованої діяльності.

Зміст та наявна експертиза звітів з ОВД є найслабкішими моментами у цьому процесі [4]:

- звіти з ОВД розробляють ті самі люди, які здійснювали екологічну експертизу відповідно до попереднього законодавства;
- для оцінки впливу на довкілля використовуються ще діючі методики розрахунків викидів забруднюючих речовин;
- не вистачає розуміння щодо довгострокових та кумулятивних впливів на екосистеми та здоров'я людей.

Екологічні умови, що фіксуються у висновку з оцінки впливу на довкілля, повинні бути конкретними (специфічними) та виходити з особливостей планованої діяльності та результатів оцінки її впливу на довкілля. У висновку з ОВД, яким визначено допустимість провадження планованої діяльності, уповноважений орган встановлює умови використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт та провадження планованої діяльності; охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт та провадження планованої діяльності; запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та усунення їх наслідків; зменшення транскордонного впливу планованої діяльності, щодо якої здійснювалася процедура оцінки транскордонного впливу.

На прикладі Чернігівської області було проведено аналіз стану імплементації нового Закону щодо оцінки впливу на довкілля.

За час дії Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» у Чернігівській області подано 75 повідомлень про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, за 11 видами господарської діяльності (Таблиця 1). Данна класифікація майбутніх проектів має узагальнюючий характер планової діяльності.

Таблиця 1

Дані реєстру оцінки впливу на довкілля за видами планової діяльності (з 16.01.18 по 26.07.19) по Чернігівській області [5]

Тип проекту	Кількість подань (частка від загальної кількості, %)	Підготовлено звітів з оцінки впливу на довкілля	Надано висновок з оцінки впливу на довкілля	Відмовлено у видачі висновку
Потужності для виробництва електроенергії	4 (5 %)	2	1	
Промисловий розвиток/реконструкція	2 (3 %)	1	0	1
Видобування корисних копалин відкритим способом (пісок, суглинки та ін.)	8 (11 %)	3	1	
Вирубка лісу	2 (3 %)	1	1	
Видобуток газу і нафти	31 (41 %)	24	12	5
Видобуток підземних вод	8 (11 %)	4	4	
Закачування, зберігання, відбір природного газу та рідких паливно-мастильних матеріалів	13 (17 %)	6	5	
Очищення стічних вод	1 (1 %)	1		
Поводження з твердих відходів	2 (3 %)			
Відновлення водного об'єкта	3 (4 %)	3	1	
Розвиток інфраструктури	1 (1 %)	1		
Всього:	75	46	25	6

Слід зазначити, що майже за два роки з 75 повідомлень про планову діяльність по 9 – припинено процедуру оцінки, у двох випадках подання було повторне, а по 46 – підготовлено звіти з оцінки впливу на довкілля. Після

завершення повної процедури ОВД відповідними організаціями надано 25 позитивних висновків, по 6 – відмовлено у видачі висновку, 15 – знаходяться на розгляді. За територіальним аналізом у лідерах можна зазначити місто Чернігів, Варвинський, Прилуцький, Талалаївський та Ічнянський райони.

Активність вказаних територій можна пояснити проаналізувавши дані реєстру оцінки впливу на довкілля за видами планової діяльності (таблиця 1). Так, кількість подань з видобутку газу і нафта складає 41 % з загальної кількості, а це територія Варвинського, Ічнянського, Прилуцького та Талалаївського районів. В основному причина у продовженні строку дії спеціального дозволу на користування надрами з метою видобування корисних копалин – промислова розробка таких родовищ, як Гнідинцівське, Богданівське, Бережівське, Софіївське, Тростянецьке, Монастирищенське, Прилуцьке, Малодівицьке, Мільківське, Щурівське, Скороходівське, Талалаївське Північно-Ярошівське, Ярошівське. Альтернативи як у територіальному, так і в технологічному плані у цього роду діяльності не має, тому у звітах з ОВД потрібно більш уваги поділяти виконанню умов користування надрами, передбачених спеціальними дозволами.

Звісно, сьогодні ще дуже складно оцінити всі позитивні та негативні аспекти дієвості та результативності процедур щодо оцінки впливу на довкілля, зважаючи на незначний строк дії Закону «Про оцінку впливу на довкілля». Подальше впровадження процедури ОВД в Україні має дати досвід, спираючись на який можна буде вдосконалювати методичні та практичні аспекти її проведення.

В удосконалення наукових засад проведення ОВД в Україні безсумнівно важливу роль має зіграти географія. Особливо актуальними мають бути подальші роботи географів щодо поєднання і узгодження процедур ОВД і СЕО – Стратегічної екологічної оцінки.

Література:

1. Руденко Л.Г., Лісовський С.А., Маруняк Є.О. Досвід застосування стратегічної екологічної оцінки в процесі планування в Україні // УГЖ, 2016, № 2
2. С.А. Лісовський, Г.Б. Марушевський, П.Г. Павличенко, Л.Г. Руденко, Т.В. Тимочко. РІО + 20 – «Майбутнє, якого ми хочемо»: особливості реалізації парадигми сталого (збалансованого) розвитку в Україні // УГЖ, 2012, № 3.
3. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
4. Законодавство СЕО та ОВД на національному рівні: правова база, реалізація, спільні риси та проблеми, потреби. Узагальнення досліджень, проведених у країнах-учасницях проекту: Білорусь, Республіка Молдова та Україна. Здійснено в рамках проекту «Спостереження за екологічною оцінкою» (впровадження СЕО та ОВД: громадський моніторинг) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dossier.org.ua>
5. Оцінка впливу на довкілля. Єдиний реєстр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eia.menr.gov.ua>